

Poština plačana v gotovini.

SLOVENSKI UČITELJ

**PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASICO
SLOMŠKOVE DRUŽBE V LJUBLJANI**

LETNIK XXIX.

ŠTEV. 7-8

1928

„Slovenski Učitelj“ izhaja sredi vsakega meseca. - Uredništvo (Fort. Lužar) je v Ljubljani, Glinška ulica, vrtna kolonija. Upravništvo je v Ljubljani, Jenkova ulica št. 6. - Naročnina znaša 50 dinarjev. - Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije in naročnino pa upravništvo. - Izdajatelj in odgovorni urednik: Fortunat Lužar. - Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč.

Dsebina v štef. 7.-8.: Problem meščanske šole. Rudolf Wagner. Zgodovinski in statistični pregled šolstva in narodne prosvete v Sloveniji. F. Luzar. - *Internationalni pedagoški kongres v Berlinu.* H. Kmet. - *Koroška, Nikotaj Svoboda.* - *Končni izpiti na mešč. šolah.* Rudolf Wagner. Književnost. - *Zapiski.*

Glasbena priloga: 7. Molitev. Ant. Jobst.

Matica živih in mrtvih Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Na drž. praznik slovanskih prosvetiteljev sv. Cirila in Metoda se je 1. leto osnovalo društvo »Matica živih in mrtvih Srbov, Hrvatov in Slovencev«, ki si je postavilo za nalogo, da pripravi dostojno in praktično proslavo prve desetletnice in Osvoboditve in Zedinjenja večine — ali žal ne še vseh — Srbov, Hrvatov in Slovencev, in da v bodoče praznovanju vsakega prvega decembra podeli globlji in praktičnejši pomen in vsebino.

1. XII. 1928. leta — kot dan prve desetletnice svobodnega in skupnega življenja in dela Srbov, Hrvatov in Slovencev — bo pomemben in usoden dan. Vsa naša preteklost, sedanjost in bodočnost bo stopila tega dne pred oči vseh naših oblasti, vseh naših ustanov in društev, pred vsakega in pred vse nas z vprašanji:

Srbi, Hrvati in Slovenci!

Ali se zavedate vsega, kar ste dolžni svojim mrtvim, živim in še nerojenim?

Ali se zavedate, da je narod živa enota, ki gre iz stoletja v stoletje, v kateri žive poleg Vas živih v Vas tudi mrtvi in nerojeni, in da se moramo za njihove pravice in potrebe ravnotako brigati?

Ali se zavedate, kaj bi morali biti drug drugemu vsi Srbi, Hrvati in Slovenci, da bi postali taki, kot so želeli in hoteli oni, ki so trinajst stoletij, odkar smo izšli iz svete majke Rusije, delali, trpeli, mučili se in umirali za Vašo Osvoboditev in Zedinjenje?

Ali ste premišljevali o tem, da imajo Srbi, Hrvati in Slovenci posebno nalogo in poslanstvo med južnimi in severnimi Slovani?

Na vsa ta vprašanja mora odgovoriti na dan 1. XII. 1928. samo v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev približno:

3000 znanstvenih zavodov, knjižnic in uredništev časopisov;

5000 občin, oblasti in drugih samoupravnih teles;

7800 cerkvenih in verskih uradov in zavodov;

8500 osnovnih, srednjih, strokovnih in visokih šol;

12.000 državnih in javnih uradov, zavodov in podjetij;

22.000 društev in njih zvez;

100.000 dijakov srednjih, strokovnih in visokih šol;

8000 inteligentov prostih poklicev;

10.000 industrijcev;

110.000 trgovcev;

200.000 obrtnikov;

250.000 državnih, samoupravnih in privatnih nameščencev;

600.000 delavcev raznih strok;

1.800.000 poljedelcev.

Tedaj v sami Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev okrog 3.000.000 takih ustanov in oseb, ki nosijo odgovornost za sedanjost in bodočnost naše domovine.

Na vsa ta vprašanja bo odgovoril »Jubilejni Zbornik življenja in dela S. H. S.«, o katerem smo naznanili na ovitku »Slov. Učitelja« štef. 5—6.

Problem meščanske (gradjanske) šole.

Rudolf Wagner.

Šola naj služi narodu, iz naroda naj pride pobuda po zahtevi šole. Zato pa mora šola nuditi korist ljudstvu v taki meri, da bo narod čutil potrebo šole in je ne le zahteval, temveč tako vzljubil, da ne bo med njim niti enega protivnika, ki bi bil proti šoli. Ta preokret v ljudstvu se kaže že sedaj bolj in bolj, ko vidi, da denar, ki ga izdaja za šole, pride zopet njemu v korist. Zlasti po svetovni vojni, ko je postalo šolstvo lastnina naroda v novi državi, se pogloblja zmisel za šolo in najširše plasti naroda se kar najbolj zanimajo za ustroj naše šole, da bo v korist celoti — narodu. Dasi do sedaj še nimamo enotnega šolskega zakona, ki bi strogo urejeval šolstvo v naši državi, vendar smemo danes z vso pravico trditi, da se je šolstvo v naši državi v zadnjih letih tako razvilo in izpopolnilo, da že lahko tekmuje z drugimi državami. Kakor je iz vsega razvidno, bo ostala tudi pri nas razdelitev šolstva v splošnem sledeča: osnovne, srednje in visoke šole. Tako zvane strokovne šole prav lahko štejemo v vrsto srednjih šol, kajti učenci, ki posečajo te šole, morajo imeti najprimitivnejšo izobrazbo, ki se podaja v osnovni šoli, ako hočejo slediti pri pouku na teh šolah.

Pri nas je uveden začasno sistem štirirazrednih osnovnih šol, kakor je razvidno iz nastavnega programa za prvi do četrti razred osnovnih šol, ki je bil uveljavljen z odlokom ministrstva prosvete O. N. br. 8120 od 9. avgusta 1926. Vendar ta ureditev šolstva ne bo zadostovala, kajti pomisliti je treba, kam hoče mladina, ki je dovršila te štiri razrede in ki ne bo odšla v srednje šole, temveč se bo posvetila svobodnim poklicem. To je po navadi mladina, ki je najbolj potrebna skrbstva in vzgoje. Tudi tem otrokom je treba nuditi nekoliko več izobrazbe, kot je more dati osnovna šola, da se usposobi za trdi boj življenja in da more tekmovati v boju za obstanek. Zatorej moramo ustanoviti oziroma ustvariti ali na današnjih višje organiziranih osnovnih šolah ali na temelju današnjih meščanskih šol neko višjo šolo, ki bo sprejemala otroke, kateri ne bodo odšli v srednje šole. Ta šola naj pripravlja mladino za življenje s tem, da jim bo nudila tiste osnovne pojme, ki so za življenje najbolj potrebni in ki so najobičajnejši. Naj se že ta šola imenuje potem meščanska šola, glavna šola ali višja osnovna šola, to je postranskega pomena. Glavno je, da ustreza namenu, za katerega je postavljena.

Pa vzemimo, da bi se ta šola imenovala meščanska šola in da bi bil njen ustroj na temelju sedanjih meščanskih šol. Kakšna naj bo torej nova meščanska šola?

Predvsem moramo imeti pred očmi, komu je ta šola namenjena, kdo bo hodil v to šolo.

Odgovor je lahek. Vsi oni otroci, ki ne bodo hoteli ali ki ne bodo imeli prilike in veselja obiskovati srednjo šolo. Največ se bo nabralo otrok poljedelcev, dalje obrtnikov, trgovcev in nekaj tudi uradnikov, kar že danes lahko opazimo pri obisku meščanskih šol. Tem otrokom je treba torej nuditi vse tisto, kar bode kasneje, ko bodo odrasli, neobhodno potrebovali. Seznaniti bo treba učenca z načinom življenja, zbuditi v njem veselje do dela in ga obenem pripraviti do tega, da bo mogel slediti tudi študiju na kaki višje organizirani srednji ali strokovni šoli. Zato pa mora biti izbor predmetov tako raznolik, da bo po dovršeni meščanski šoli povsod z lahkoto sledil delu, ki ga čaka. Odločno moramo pa iz pedagoških vidikov odklanjati poskuse, da bi že te šole usmerile pouk samo enostransko.

Meščanska šola naj daje torej splošno in zaokroženo naobrazbo, presega joč o okvir osnovne šole. Ta naobrazba naj ustreza po obsegu, vsebini in obliki v prvi vrsti potrebam širokih slojev: kmetijskih, obrtno - industrijskih, trgovskih in delavskih, v drugi vrsti naj pa tudi omogočuje nadaljevanje šolanja na strokovnih in srednjih šolah.

Pred očmi imamo še vprašanje: ali naj bo meščanska šola izborna šola, t. j., ali naj jo posečajo samo izbrani učenci. Večina učiteljev meščanskih kakor tudi osnovnih šol zagovarja to stališče. Prvi zato, ker mislijo, da bi meščanska šola, ako ne bi bila izborna, izgubila svojo vrednost in veljavo, drugi pa iz razloga, da bi se s posečanjem meščanske šole zmanjšal ugled osnovne šole, ker bi tako na teh šolah sami po sebi prenehali višji razredi. Take malenkostne predsodke mora vsak ljubitelj šole, ki hoče ljudstvu dobro, najodločneje zavrnil. Ne gre nam za to, da bi se izgubljali v neosnovanih in neutemeljenih razlogih, temveč dajmo ljudstvu tako izobrazbo in tako vzgojo, da se bo naš narod lahko meril v znanju in duševnih sposobnostih s sosedi in drugimi narodi na svetu. To naj bo naša smer pri določevanju našega šolstva.

Meščanska šola ima namen, dajati učencem zaokroženo splošno naobrazbo. Iz tega sledi, da ni potreba učencev natrpati z vsemi mogočimi znanji do podrobnosti, temveč jim moramo podajati splošne smernice iz posameznih predmetov, ki naj presega jo obseg osnovne šole. Ne smemo jih torej mučiti toliko s kvantitativnim znanjem, temveč jih veliko bolj usposobiti, da bodo kvalitativno spoznali in razumeli ono, kar se jim nudi. Vsled tega mora biti izbor predmetov raznolik, vendar pa tako koncentriran, da bodo učenci dobili od vsakega nekaj v taki meri, ki jih usposobi do pravega razumevanja in nadaljnega študija. Zavedati pa se moramo tudi, da imamo v meščanski šoli mladino, ki prične stopati iz otroške dobe v zrelejša leta, vsled česar je posebno paziti na

vzgojno stran pouka. Seveda je potreba, da poučujejo posamezne predmete strokovni učitelji, ki po svoji izobrazbi vedo in znajo v najbolj pripravi obliki nuditi učencem to, kar je za nje potrebno. Razumljivo je, da pouk posameznih predmetov po strokovnih učiteljih oziroma profesorjih iz vzgojnega stališča ni baš priporočljiv, ker le učitelj (profesor), ki je vedno skupaj z otroki, more natančno spoznati vse otrokove posebnosti in duševne sile, vendar ga na višje organiziranih šolah moramo uvesti, da s tem poskrbimo za čim popolnejši pouk. Pri vsem pouku pa ne smemo pozabiti na moderne in pa preizkušene metode pri pouku ter skrbeti je treba predvsem, da se usmeri ves pouk v pravcu delovne šole.

Iz navedenega mislim, da bi bila na meščanskih šolah sledeča razvrstitev predmetov:

1. Nauk o veri in morali. (Nauka o veri i o morali.)
2. Narodni jezik.
3. Zgodovina z državoznanstvom. (Istorija s poukom o gradjanskim dužnostima i pravima sa osnovima zakonodavstva.)
4. Zemljepis. (Zemljopis.)
5. Matematika z geom. risanjem in opis. geom. (Matematika s geom. crtanjem i opisnu geometriju.)
6. Tuji jezik. (Strani jezik.)
7. Somatologija in higijena.
8. Živalstvo in rastlinstvo. (Zoologija i botanika.)
9. Fizika in kemija z mineralogijo.
10. Knjižgovodstvo in poslovno dopisovanje z naukom o narodnem gospodarstvu. (Knjižgovodstvo i korespondencija s pouko o narodnem gospodarstvu.)
11. Kmetijstvo. (Poljoprivreda.)
12. Prostorčno risanje in pouk o narodni umetnosti. (Slobodno crtanje i pouka o narodnoj umetnosti.)
13. Petje in glasbena teorija. (Pevanje i glasbena teorija.)
14. Telovadba. (Gimnastika.)
15. Deško ročno delo. (Ručni rad za mušku decu.)
16. Dekliško ročno delo in gospodinjstvo. (Ručni rad za djevojke i kućanstvo.)

Poleg teh obligatnih predmetov bi se lahko uvedli tudi za življenje potrebni in učenčevim ročnostim primerni neobligatni predmeti.

Iznos tedenskih učnih ur naj ne presega 30, kajti prevelika obremenitev učencev ima za posledico izgubo veselja do učenja in dela. Nekateri predmeti se bodo poučevali po manjših skupinah, da more učitelj v vseh podrobnostih zasledovati delo svojih učencev.

To bi bile glavne smernice novega pouka na meščanskih šolah. O okvirnem osnutku pouka v posameznih predmetih je potrebna posebna razprava.

Zgodovinski in statistični pregled šolstva in narodne prosvete v Sloveniji.

Fort. Lužar.

A. Pred prevratom, do l. 1918.

Visoka stopnja današnje kulture malega slovenskega naroda je vzrasla iz svojega dobro razvitega šolstva. Imena znamenitih Slovencev kakor so matematik Vega, geograf Kocen, jezikoslovci Kopitar, Miklošič, Škrabec, nadalje Cankar, Finžgar, Krek, Župančič ter velika množica drugih umetniških, kulturnih, prosvetnih in narodnogospodarskih delavcev naznanjajo, da je vsaj njih začetna izobrazba potekla iz dobrega domačega vira in iz lepega kulturnega miljeja.

Po pridobitvi krščanske kulture je zavladal med Slovenci kakor pri drugih narodih v Evropi pouk od strani duhovščine. Delovanje in namen prvih šol se dobro opaža iz posameznih starih poročil. Tako je bila v Ljubljani pri cerkvi sv. Petra že l. 1261. župnijska šola, a pri cerkvi sv. Nikolaja, kjer je sicer tudi že zgodaj bila šola, je dovolil l. 1418. koroški vojvoda Ernest Železni javno šolo za čitanje, pisanje, cerkveno

¹ Ta sestavek o razvoju in napredku šolstva v Sloveniji nima namena, podati celotno zgodovino in statistiko, temveč hoče postaviti okvir, v katerem bi se lažje zasnovovalo popolnejše delo. Posebno potreben je tak krajši pregled za poročilo o našem šolstvu tujcem. Večkrat sem opazil, da vprašuje kdo o našem šolstvu, pa ni dosti prav pripravljenega gradiva. Od uradov je mogoče šele po daljšem raziskavanju kaj dobiti. Suhoparne številke le malo zadoščajo in je treba kaj vedeti o zgodovinskih in kulturnih okoliščinah, ki jih zadevajo. Te pa so premalo obdelane, dasi imajo šole v svojih arhivih veliko kronike. Niti našim bližnjim bratom nismo dolgo časa mogli kaj preglednega dati. Lansko leto sem se odzval s pregledom naših prosvetnih prilik v knjigi »Slovenačka«, ki jo je izdala »Srpska književna zadruga« v Beogradu. Za njih namene je izdajateljica moj rokopis sicer zelo skrajšala, za naše namene je pa v taki, oziroma pričujoči obliki, lahko podlaga za nadaljnjo izpopolnitev v prihodnjih letih. Vobče nam manjka opisov posameznih šolskih razmer. Za take zgodovinske podatke in črtice bi se moralo potruditi učiteljstvo in duhovščina. Nekatere šole so že izdale lepa letna in tudi slavnostna poročila, iz katerih se marsikaj splošnega vidi. Zgodovino raznih šol na Štajerskem je prinašal »Popotnik« 1892 in pozneje. Predvojna avstrijska vlada, oziroma takratni deželni šolski sveti so izdalali vsako leto statistična letna poročila in so jih prejemale vse šole. Glede znanja začetkov našega šolstva imamo posebno temeljit in obsežen spis od zgodovinarja Jož. Apiha »Ustanovitev narodne šole na Slovenskem« v »Letopisih Slovenske Matice« iz l. 1894. in 1895. On navaja, kar je posebno važno, podatke iz dunajskih, graških, celovških in drugih arhivov. Žal, da smo se pri nas za pridobitev dokumentov pri razdelitvi avstro-ogrskih arhivov premalo brigali in se je le par oseb lotilo dela. Čehi so takoj najeli 122 uradnikov in delali z veliko naglico. O tem je pisal »Slovenski Narod« z dne 28. junija 1923, št. 146. No, zgodovina nas mora brigati, v njej ima svoje korenine ljubezen do domovine. Pri velikem požaru justične palače na Dunaju dne 15. julija 1927 so, kakor so poročali časopisi, tudi za nas važni dokumenti zgoreli. — Zgodovino slovenskega ljudskega šolstva je napisal učitelj Jernej Ravnikar v Gabrškovem »Pedagoškem letniku« v Krškem l. 1888. Ustanovitev raznih šol je opisal prof. Fr. Orožen v svoji knjigi »Voj-

petje, latinščino in nemščino². Tudi razni kraji po deželi so imeli kaj zgodaj svoje šole. V Kamniku je bila šola l. 1507., v Ribnici l. 1407. V Skofji Loki so pa že brižinski škofje gojili šolstvo³. Sloveči poslanec cesarja Maksa I., Žiga Herberstein, rojen l. 1487., pripoveduje v svojem životopisu, da se je naučil slovenščine v šoli v Vipavi (ki je sedaj pod Italijo), kar mu je pozneje zelo koristilo na Ruskem. Zgodnje začetke raznih šol najdemo tudi v drugih slovenskih pokrajinah pri samostanih in cerkvah. Izobrazba se je izpopolnjevala, kakor drugod po tedanjem svetu, z znanjem latinščine. Narodni jezik pri Slovencih v književnosti je prišel šele z reformacijo in protireformacijo do večje veljave, medtem ko je pri naših južnih bratih že v času bizantinske kulture cvetela narodna književnost. Z iznajdbo knjigotiskarstva v sredi 15. stoletja je nastopila povsod nova doba za razširjenje pouka ter prišla prilika za trajno ustanovitev vsakterega črkopisa in slovstva.

Z upoštevanjem narodnega jezika po protestantskem reformatorju Primožu Trubarju so Slovenci dobili l. 1550. prvi tiskani »Abecednik z malim katekizmom«, torej prvi ročni pripomoček za branje in pisanje, a tiskan v Nemčiji z gotskimi črkami. Pozneje so sledili prevodi sv. pisma in drugih nabožnih knjig vedno samo v latinici. V Ljubljani so »deželni stanovi«, ki so sprejeli novo vero, ustanovili l. 1563. svojo protestantovsko šolo. Ta je imela štiri razrede, na njej je poučeval prvi slovenski slovničar Adam Bohorič ter imel enega do tri pomožne učitelje. Slovenščina se je uporabljala samo v prvem razredu, v drugem so pričeli že z latinščino, a v tretjem z nemščino, v četrtem pa je bila poleg prejšnjega tudi grščina. Učencem drugega in tretjega razreda je bilo strogo prepovedano med seboj govoriti v slovenskem jeziku; govoriti so smeli samo nemški, v četrtem razredu pa samo latinski. Latinščina je bila takrat povsod na prvem mestu, potem nemščina in nazadnje je veljal materin jezik. Deželni stanovi so prištevali ta zavod zato med latinske šole. Iz tega pa sploh vidimo, da so protestanti upoštevali narodni jezik le kot dobro sredstvo za razširjanje svoje vere in ne za slovenstvo. Seveda je treba pomniti, da je tudi v Nemčiji in drugod imela v tej dobi

vodina Kranjska l. 1901, str. 241. V dr. Karel Glaserjevi »Zgodovini slovenskega slovstva« je šolstvo opisano v IV. delu, stran 303, od J. Ravnikarja pod imenom »Vzgoje-slovje«. Razine krajše sestavke najdemo pri nekaterih drugih pisateljih. Podrobne književne doneske je zbral dr. Fr. Ilešič v spisu »O pouku slovenskega jezika«, ki ga je izdala »Slovenska šolska Matica« v Ljubljani l. 1902. O slovenskem osnovnem in drugem šolstvu v raznih dobah je za učiteljišča pregled sestavil dr. J. Bezjak v svoji »Občni zgodovini vzgoje in pouka« iz l. 1921., posebno str. 75 dalje in pozneje v poglavjih o našem šolstvu v zadnjih stoletjih in najnovejšem času. V tej knjigi je očrtano tudi življenje in delovanje najodličnejših ljudskošolskih pisateljev in vzgojiteljev.

² O zgodovini ljubljanskega šolstva ima sedaj največ gradiva učitelj Alojzij Potočnik v Ljubljani. Nekaj ga je že priobčil pri opisu Ljubljane v »Zvončku« aprila 1928, št. 8, str. 186.

³ O tem piše Fr. Pokorn v članku »Tristoletnica škofjeloške šole« v »Slovincu« 21. januarja 1927.

latinščina prednost pred narodnim jezikom. Bohorič je bil l. 1582, upokojen, vendar pa je ostal dve leti pozneje še za deželnega šolskega nadzornika. Po njem ustanovljeni oziroma izboljšani črkopis se je vzdržal tri stoletja do uvedbe gajice, ki je bila uradno priznana l. 1848. Po premaganjem protestantizmu so l. 1598, protestantovski učitelji odšli iz Ljubljane. Vsled sklepa tridentinskega zbora (l. 1545. do 1563.) se je sedaj krepko zavzela za šolstvo katoliška duhovščina.

Leta 1597. so prišli jezuiti in otvorili dva nižja razreda. Kmalu pa je bilo šest razredov. Jezuitske nižje šole so bile nekake gimnazije, v višjih šolah so učili modroslovje, matematiko, fiziko in zvezdoslovje. Materinščina je bila vobče izključena. Iz teh šol so prišli slavni možje Valvasor, Schönleben, Vega, Gruber, Vodnik. Jezuiti so poldrugo stoletje veliko žrtvovali za šolstvo in znanost. Leta 1636. je bilo na njih gimnaziji v Ljubljani 544 učencev. Leta 1703. so otvorili še licej ali modroslovno šolo s tremi letniki in pripravljali so ustanovitev vseučilišča, toda l. 1773. je papež Klemen XIV. razpusil jezuitski kolegij. V splošnem šolstvo v 17. in prvi polovici 18. stoletja nikjer ni moglo kaj napredovati zaradi slabih socialnih razmer. Razne vojske, posebno 30 letna vojska, so napravile zastoj tudi v literarnem delu. V Sloveniji ni izšla 54 let nobena knjiga. Šola je bila vobče namenjena za izobražence in duhovščino. Kmet je bil podložnik in ni smel ničesar ukreniti brez dovoljenja graščinske gospode, celo za ženitev, za poklicno vzgojo svojih otrok, za vse je moral dobiti graščinsko dovoljenje. Šele cesarica Marija Terezija je uvedla l. 1778. okrožne in deželne urade, da se je kmet, ki je bil gospodarska moč države, lahko pritožil proti samovoljnosti grajščakov. Njen sin cesar Jožef II. je pa l. 1782. splošno odpravil podložništvo. V tem času so nastale v vseh avstrijskih deželah strokovne kmetijske družbe, za katere je seveda nastala potreba poučnih in šolskih knjig v narodnem jeziku in zato tudi osnovnih šol. Spoznanje je prišlo, da bi splošna ljudska izobrazba dvignila blagostanje v državi in s tem državno moč.

Povsem nova doba v avstrijskem šolstvu je nastopila z naredbo Marije Terezije z dne 28. septembra 1770, da je šolstvo državna stvar (politicum). Otvoritev te nove dobe ali tako zvanega »prosvetljenega absolutizma« je napravilo tudi v Sloveniji živahno izpremembo v šolstvu. Poleg tega je povsod završalo zaradi gotovega notranjega učnega postopanja po opatu Ignaciju Felbigerju iz Sagana, ki je proučil šolstvo v Nemčiji (v Berlinu) in kateremu je omenjena cesarica izročila ureditev avstrijskih osnovnih šol. Na Dunaju pri cerkvi sv. Štefana je bila ustanovljena nemška normalna ali vzorna šola, ki je bila obenem namenjena za izobrazbo učiteljev po novi učni metodi. Uspehe te šole je opazil rodoljubni slovenski duhovnik Blaž Kumerdej, doma z Bleda, ki je poučeval na orientalski akademiji na Dunaju. Iz lastnega nagiba je ta poslal l. 1773. dunajski vladi »Domo-ljuben načrt, kako bi se dalo kranjsko prebivalstvo najuspešneje pouče-

vati v branju in pisanju«. Med drugimi dobrimi predlogi je še celo nasvetoval, da naj se ljudstvo poučuje tudi v domačem jeziku in v sosednjih slovanskih narečjih. Dvorna pisarna na Dunaju je Kumerdejev predlog res upoštevala in odredila l. 1773., da se sestavi v Ljubljani šolska komisija in osnuje normalna šola. Zaradi tolike vneme za prevažno zadevo je bil Kumerdej imenovan za ravnatelja te normalke. Leta 1774. je Marija Terezija odobrila Felbigerjev splošni učni red za tri vrste osnovnih šol. V glavnem mestu vsake kronovine se sestavi normalka s štirimi razredi, na kateri se vežbajo tudi bodoči učitelji; v vsakem okraju naj se osnuje glavna šola s tremi ali štirimi razredi, v vsakem drugem mestu, trgu ali vasi je otvoriti osnovno šolo trivialko. Po smrti Marije Terezije l. 1780. je njen sin Jožef II. nadaljeval izboljšanje šolstva in uvedel občo šolsko dolžnost od 6. do 12. leta. Imenoval je tudi okrajne šolske komisarje ali nadzornike. Tako službo je imel tudi pisatelj Anton Linhart. Učni jezik je moral biti samo nemški.

Ker pa so bili učitelji zelo slabo plačani in se rajši ukvarjali s postranskim poukom, ni šolstvo dosti napredovalo. Slabi časi so nastopili zaradi bojev z Napoleonom. Avstrijska vlada je izdala l. 1805. novo šolsko naredbo za šestletni šolski obisk z naslovom »politična šolska ustava«, ki jo je sestavil ugledni vrhovni šolski nadzornik nižjeavstrijski Slovenec Jožef Špendov, doma iz Mošenj na Gorenjskem⁴. Felbigerjev učni red je prenehal, a nadzorstvo šol je prevzela duhovščina. Napredek je posebno ovirala uporaba nemščine pri pouku, slovenščina se je upoštevala le za začetni pouk. Vsaka kronovina v Avstriji je šla po svojih razmerah svoja pota, zato se je tudi prizadeto slovensko šolstvo razvijalo zelo neenotno.

Ko so zavladali l. 1809. v novoustanovljenih ilirskih deželah, h katerim je pripadala tudi Slovenija, Francozi, je ukazal guverner Marmont v juliju 1810 preosnovo vseh šol. V Ljubljani je bila dne 15. novembra istega leta otvorjena centralna višja šola ali nekako vseučilišče. Ta šola je pridobila učenega naravoslovca Franca Hladnika, ki je prvi uredil botanični vrt (l. 1810.) in s tem svet daleč seznanil s kranjsko floro⁵. Za časa francoske vlade so se seveda tudi ljudske šole izpremenile v primarne šole (écoles primaires). Pomenljiv delokrog je imel tudi prvi slovenski pesnik Valentin Vodnik, ki je dosegel pri Francozih, da se je mesto nemščine v šolah vpeljala slovenščina in priredil v ta namen štiri šolske knjige. Sam je bil tudi ravnatelj na tri razrede skrčene gimnazije in nadzornik osnovnih šol v Ljubljani. Z odhodom Francozov

⁴ O tem znamenitem pedagogu je že Apih v »Letopisu Slovenske Matice« l. 1895., str. 205, povedal, da žal še ni našel životopisa. Za pripravo tega životopisa je postavil literaturo dr. Fran Ilešič v »Popotniku« 1905, št. 1. Sicer bo imel podatke Slovenski biografski leksikon.

⁵ Zgodovinski opis je sestavil profesor W. Voss v nemškem letnem poročilu realke v Ljubljani za l. 1884. in 1885. kot poskus zgodovine naše botanike.

iz Slovenije, l. 1813., je postala namesto slovenščine zopet nemščina a povsod učni jezik.

Slovensko narodno zavest so pa Vodnikove pesmi dokaj prebudile. Za slovensko prosvetno in kulturno delo v tej dobi ima največ zaslug baron Žiga Zois (umrl l. 1819.) s svojim literarnim okrožjem. Sicer je pa pri vseh narodih vzbujala po »prosvitljeni dobi« nastopivša romantika nove sile, novo slovstvo in s tem tudi nove smernice za šolstvo. Slovincem je dala Prešerna, velikega mojstra poezije (umrl l. 1849.), ki je pogumno pokazal narodu višje cilje. Velikega prosvetnega pomena je bilo za Slovence, da je pisatelj višji šolski nadzornik in poznejši škof v Trstu Matej Ravnikar dosegel od cesarja Franca I. l. 1817. na ljubljanskem semenišču otvoritev stolice slovenskega jezika⁶. Za učitelja slovenščine je bil tu imenovan Fran Metelko, ki je sestavil l. 1825. dobro slovensko slovnico in ustanovil šest ustanov za ljudske učitelje, ki pridno gojijo slovenski jezik.

Na Primorskem je deloval v bližini Gorice duhovnik in višji šolski nadzornik Valentin Stanič (roj. 1774, umrl 29. aprila 1847 v Gorici). Bil je nekak vseznalec, tudi pesnik in tiskar. Višji šolski nadzornik je postal l. 1828. Zidal v Ročinju šolsko poslopje in druge reči. Omenja ga tudi dr. Glaser v svoji zgodovini. O njem je pisal za mladino Janko Leban v »Zvončku« septembra 1926, štev. 1, str. 14⁷. V spomin ima prejšnjo Dežmanovo, sedaj Staničevo planinsko kočjo pod Triglavom.

Na Koroškem je mnogo deloval za izboljšanje šolstva duhovnik in deželni šolski nadzornik Simon Rudmaš. Umrl je l. 1858. v Celovcu.

Za razvoj slovenskega šolstva na Štajerskem pa ima nevenljive zasluge prvi vladika v Mariboru Anton Martin Slomšek (rojen 1800, umrl 1862). Z mnogim vzgojnim pisateljevanjem v svojem zborniku »Drobtinice« in drugod, s sestavo raznih šolskih in drugih knjig, kot pesnik-vzgojitelj in nadzornik šol je toliko vplival na razvoj slovenskega šolstva, da je cenjen kot slovenski pedagoški klasik. Krog 50 knjig je priredil za šolo in ljudsko izobrazbo. Njegova knjiga za pouk v »nedeljski« šoli »Blaže in Nežica« iz l. 1842. je v kratkem doživela štiri izdaje. Prevajena je bila na češki jezik in romala je (80 izvodov) tudi v Moskvo. V šolskih zadevah je bil Slomšek svetovalec tedanjemu naučnemu ministru grofu Thunu⁸. Slomšek je tudi ustanovitelj družbe sv. Mohorja (leta 1851. v Celovcu), ki je imela leta 1918. krog 93.000 naročnikov ter jih ima po izgubi Koroške in Primorske po prevratu in po drugih nepri-

⁶ Stolica slovenskega jezika je bila ustanovljena 16. aprila 1817 ter bila s svojim kulturnim delom največjega pomena za slovenski jezik in slovstvo. Najprej je bila ustanovljena v Gradcu. Stolice v Ljubljani ni dobil pesnik Val. Vodnik, pač pa Fran Metelko, ki je umrl l. 1860. O tem ima podrobnejši pregled članek ob stoletnici te stolice, ki je izšel v »Popotniku« l. 1917, št. 1.

⁷ Temu odličnemu buditelju goriških Slovincem v spomin je spisal Joža Lovrenčič daljši podlistek v »Slovincu« 29. in 30. aprila 1927.

⁸ O dopisovanju med njima poroča dr. Anton Medved v spominski knjigi »A. M. Slomšek«, ki jo je ob rojstni stoletnici izdala družba sv. Mohorja l. 1900., str. 147.

likah še vedno krog 40.000. Člani dobivajo po pet in več knjig na leto in med narod je šlo doslej v teku 75 let mnogo stotisočev prosvetnih spisov. Slomšek je pouk osnoval po najboljših takratnih načelih, pa na podlagi materinega jezika; utemeljeval je posebno nazorni in realistični pouk. Izredna zasluga Slomškova je, da je premestil sedež lavantinske škofije na Koroškem v Maribor (l. 1858.) in s tem ohranil in poživil slovenstvo ob severni meji.

V prvih desetletjih 19. stoletja je šolstvo vedno vznemirjala borba za pravico učnega jezika. Z germanizacijo ali z nemškutarjenjem se je posebno nadaljevalo po odhodu Francozov na Kranjskem. Brez nemščine se ni dalo nič opraviti. Dunajska vlada je bila strogo centralistična. Vedno bolj so se razvijale slabe razmere med avstrijskimi narodi zaradi splošno neurejenih narodnostnih in gospodarskih razmer. Ko je v Franciji dne 24. februarja 1848 revolucija staro Evropo pretresla, je tudi na Dunaju nastala dne 13. marca revolucija ter pregnala dolgo let vladajočega ministra Metternicha in pozneje cesarja Ferdinanda. Po tem dogodku je bila avstrijskim narodom zagotovljena ohranitev njih narodnosti. Tlaka in desetina, ki je najbolj mučila kmečki stan, je bila odpravljena. Z odpravo tlake je nastopilo tudi za mladino drugo življenje⁹. Sicer viharno l. 1848. kot tako zvana »pomlad narodov« ni prineslo uresničenja vseh obljub, a svoboda tiska je rodila hitro vse polno časopisov. Slovenska mladina je dobila svoj prvi mladinski list »Vedež«, ki ga je urejeval Navratil od l. 1848. do l. 1850. Ministrski odlok od 2. sept. 1848 je postavil načelo, da mora biti v osnovni (ljudski) šoli materin jezik učencev, za katere je šola ustanovljena, obenem učni jezik. Leta 1853. je ministrski odlok z Dunaja poudarjal, da se je ozirati tudi na drugi deželni jezik v tretjem šolskem letu, verouk pa, ki blaži srce in um in vpliva na vse življenje, se mora poučevati na vseh šolah samo v materinščini. Tako so bila uradno otvorjena vrata za slovensko narodno osnovno šolo. Hitro pa je bilo treba v onih časih rešiti dolgoletno sporno vprašanje o pravi slovenski abecedi ter je obveljala že krog l. 1840. namesto bohoričice, oziroma tudi metelčice gajica po češkem črkopisu, kakor pri Hrvatih. Tudi se je v takratnih »Novicah«, l. 1849., izvedlo iz pisave več slovenskih narečij ujedinjenje slovenskega jezika. Po obnovljeni ustavni dobi, l. 1860., so dobili tudi Slovenci pravico, da je izdajala od Marije Terezije l. 1772. ustanovljena »cesarsko kraljeva (c. kr.) založnica šolskih knjig« na Dunaju tudi slovenske knjige. Tako je izdala ta založnica l. 1864. že 36 slovenskih šolskih stvari in l. 1871. je

⁹ Slabih šolskih razmer prejšnjih dob ne smemo preostro soditi in celo kar zavračati na kak stan. Na taka očitanja je dobro odgovoril dr. Anton Medved v spominski knjigi: »Anton Martin Slomšek« l. 1900., str. 137. Med drugim pravi: »Nikogar ne zadene krivda, ki bi se mu smela šteti v zlo. Pomisliti je le treba, da je sedanja šola velik uspeh, plod dolgotrajnega, napornega truda. Treba je v potu obraza delati deset- in desetletja, a se še malo doseže; beliti si morajo glave najboljši možje ter drug drugega popravljati — potem šele dosežejo nekaj.«

založila 99.384 izvodov slovenskih knjig ter 17.999 brezplačno razdelila. Slovenske šole so se hitro pomnožile. Leta 1847. je bilo komaj 64 šol, leta 1849. že 139, leta 1859. pa 233 ter 517 mešanih osnovnih šol. Glede ženskih šol omenjam, da so imele uršulinke v Ljubljani že l. 1703. posebno petrazredno šolo. V vedno več krajev so posijali žarki splošnega napredka in zraven je prihajalo spoznanje, kakor ga je izrazil slov. pesnik Aškerc:

Največje zlo, med našim dobrim ljudstvom
studeneć kalni, iz katerega
izvira toliko nesreć na svetu,
nevednost je, neizobraženost!

S privolitvijo obeh zbornic državnega zbora je dobila Avstrija dne 21. decembra 1867 državni osnovni zakon o občnih pravicah državljanov. Posebno važni so bili členi 17, 18 in 19, s katerimi je bila priznana svoboda znanstvu in pouku. Za verski pouk v šoli mora skrbeti dotična cerkev, država pa ima najvišje nadzorstvo na vse šole. Vsa narodna plemena v državi so enakopravna; v šoli, v uradu in javnem življenju se priznava od strani države enakopravnost vseh jezikov. Naslednje leto je izšel še državni zakon, ki je uredil razmerje med šolo in cerkvijo, a z dne 14. maja 1869 pa državni ljudsko-šolski zakon. Ta je obsegal 78 členov. Nekatera določila tega zakona so bila izpremenjena l. 1883. Osnovno šolstvo je bilo prepuščeno deželnim gosposkam, učitelji bili samo deželni uradniki. Država je prevzela srednje in višje šolstvo. Osnovnošolski učitelji so imeli zato v Avstriji različno urejene prejemke, na Primorskem celo po posameznih okrajih. Težko pričakovani dokončni šolski in učni red za občne ljudske in za meščanske šole je izšel na podlagi obeh prejšnjih zakonov šele l. 1905. in je obsegal 223 členov. V posameznih deželah so izšli o tem učnem redu tudi posebni izvršilni predpisi.

Za ugotovitev zahtevam državnega šolskega zakona je mnogo šolnikov preskrbelo učne knjige za razne predmete. Več Slovencev je pokazalo v tem oziru toliko temeljitost, da so od njih sestavljene knjige rabili Nemci in drugi narodi. Tak zaslužen mož je bil deželni šolski nadzornik Fran vitez Močnik (rojen l. 1814.), ki je zasnoval nove Računice, katere so se rabile dolgo vrsto let v raznih izdajah in prevodih v avstrijskih šolah. Za zemljepisje, in sicer v prvi vrsti za srednje šole, je priredil Slovenec Blaž Kocen nemški geografski atlas, ki se je rabil v vsej Avstriji do l. 1918. in dočakal 42 izdaj. Na Primorskem je uspešno deloval za slovensko šolstvo deželni šolski nadzornik Anton Klodič. On je tudi prvi uvedel normalne učne načrte v Avstriji. Cesar ga je povzdignil v »viteški stan« s pridevkom »Sabladoski«. Za slovenske Abecednike, Berila in Slovnice v osnovnih šolah je skrbel ljubljanski učitelj Andrej Praprotnik¹⁰.

¹⁰ O Andreju Praprotniku se je že mnogo pisalo, ker je imel veliko zaslug na šolskem polju. Ob rojstni stoletnici je opisan v »Učiteljskem Tovarišu« 4. nov. 1927.

Za šolo in učitelje je bilo že pred avstrijskim šolskim zakonom iz l. 1869. in kmalu potem ustanovljenih več listov. V Celovcu je »oče koroških Slovencev« Andrej Einspieler ustanovil l. 1854. »Šolskega Prijatelja«, ki je izhajal štiri leta. Andrej Praprotnik je ustanovil l. 1861. »Učiteljskega Tovariša«, ki je sedaj najstarejši slovenski časopis. Učitelj Ivan Tomšič pa je ustanovil list za mladino »Vrtec«. V Ljutomeru na Štajerskem je ustanovil učitelj Ivan Lapajne »Slovenskega Učitelja«, ki je izhajal od l. 1875. do 1877. Učitelji na Goriškem so imeli od l. 1880. svoje glasilo »Šola«. Ko je prišel od naučnega ministrstva na Dunaju l. 1886. ukaz, da se morajo usposobljenostni izpiti za ljudske in meščanske šole polagati tudi v slovenskem jeziku, je preskrbel šolnik Fran Gabršek prvo slovensko »Obče vzgojeslovje in ukoslovje« v »Pedagoškem Letniku« 1887 in 1888, glasilu Pedagoškega društva v Krškem. Oboje je izšlo tudi v posebnih izdajah. Dalje je on spisal »Izkustveno dušeslovje«, »Jezikoslovni pouk« in »Nazorni nauk«¹¹. Pedagoško društvo je bilo ustanovljeno l. 1886. za nadaljnjo izobrazbo učiteljev, izboljšanje domače vzgoje otrok in za vsestranski razvitek slovenskega pedagoškega slovstva; bilo je predhodnik poznejše »Slovenske šolske Matice« v Ljubljani. Da so šolarji lažje in ceneje dobivali šolske potrebščine, je mnogo let, od l. 1871., delovala po učitelju Feliksu Stegnarju ustanovljena »Narodna šola« v Ljubljani.

S šolstvom se je slovenski jezik vedno bolj oblikoval in dobil veljavo v uradih. Narodna izobrazba se je širila v »Čitalnicah«, katerih je bilo l. 1869. po večjih krajih že 58. Znanstveno slovstvo je pospeševala od l. 1864. »Slovenska Matica«; leposlovje »Dunajski Zvon« in pozneje, od l. 1881. posebno »Ljubljanski Zvon« in »Dom in Svet« (od l. 1888.), ki še sedaj izhajata v Ljubljani. Nastalo je tudi mnogo strokovnih listov. Jezikovni besedni zaklad pa je bil zbran z ustanovo škofa Wolfa kot »Slovensko-nemški slovar« po profesorju Maksu Pleteršniku l. 1895. v dveh velikih knjigah po krog 1000 strani.

Na podstavi državnega šolskega zakona iz l. 1869. je bila določena dolžnost hoditi v ljudsko šolo od 6. do 14. leta¹². Vendar pa je dobila v tem oziru Kranjska dežela od l. 1874. olajšavo, da obiskujejo učenci na deželi (razen v mestih in trgih, v katerih so tri- in večrazrednice) v zadnjih dveh šolskih letih ponavljalno šolo. Ta šolski obisk traja v zimskih mesecih od oktobra do aprila, in sicer za dečke šest ur, za deklice pa štiri ure na teden. Ta ponavljalna šola je bila po predlogu sreskega šolsk. nadzorn. Lj. Stiasnya krog l. 1909. reformirana v nadaljevalno šolo ter so bile v ta namen prirejene zadevne učne knjige in poseben učni načrt. Pri učni tvarini za to šolo se je posebno poudarjal

¹¹ Podrobnejši podatki so v »Slovenskem biografskem leksikonu«. Tam so tudi podatki o slovstvenem delovanju drugih učiteljev.

¹² Ta zakon je bil v Avstriji sprejet po vzorcu iz Nemčije. Sprejet je bil hitro, ker so bili Avstrijci l. 1866. pri Kraljevem Gradcu od Prusov poraženi, ter se je pokazalo, kako pogubna je za armado neizobraženost.

kmetijski pouk in druge narodnogospodarske zadeve za deželo. Tudi za deklice se je sprejelo le to v učni načrt, kar jim lahko pozneje koristi v gospodinjstvu.

Državni šolski zakon v Avstriji iz l. 1869. je dalje določal, da je ustanoviti za izomiko, ki presega smoter ljudske šole, zlasti z ozirom na potrebe obrtnikov in kmetovalcev, posebne trirazredne meščanske šole. V te vstopijo otroci po petem letniku osnovne šole. Taka šola bi po zakonu morala biti vsaj ena v vsakem srezu. Pri Nemcih in Čehih se je to skušalo doseči, drugod se pa to ni izvršilo. Slovenci na bivšem Kranjskem so dobili samo dve meščanski šoli, eno v Krškem, ki jo je na lastne stroške postavil mecen Hočevar v Krškem¹³ ter je bila v začetku nemška, eno pa v Postojni, ki je bila popolnoma slovenska.

Srednja šola, podobna posebno našim humanističnim gimnazijam, je bila že zgodaj v središču Slovenije v Ljubljani. Šola pri cerkvi sv. Nikolaja iz l. 1418. se prišteva med latinske šole in velja za začetek ljubljanske gimnazije. Jezuiti so gimnazijo v teku let zelo izpopolnili. Poleg klasičnih jezikov so imele pouk za pesništvo in govorništvo. Namen te šole je bila klasična izobrazba za duhovščino in višje stanove. Gimnazija v Ljubljani je imela l. 1807. še šest razredov. Učni jezik je bil večinoma nemški. Za slovenščino ni bilo mogoče doseči krogl l. 1848. nobenih pravic na srednjih šolah¹⁴. Te je urejevala država sama in so bile nemške. Avstrijska poslanska zbornica je sprejela šele leta 1880. slovenski jezik za srednje šole. Polagoma so po Sloveniji nastale slovenske nižje gimnazije. Prvo popolnoma slovensko višjo gimnazijo je ustanovil na svoje stroške l. 1905. knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič v št. Vidu pri Ljubljani, poskrbel za profesorje ter založil potrebne slovenske učne knjige za srednje šole. Leta 1910. je bila popolnoma poslovenjena gimnazija v Gorici. Pred svetovno vojno je bilo za slovenske dijake 16 gimnazij s 3344 učenci, realk pa šest s 765 učenci.

Učiteljišči sta bili v Sloveniji dve za moške in pet za ženske. V Ljubljani je bilo učiteljišče ustanovljeno kot »normalna šola« l. 1773. in izpremenjeno l. 1867. v pravo učiteljišče; žensko učiteljišče je bilo ustanovljeno l. 1870. in združeno z moškim učiteljiščem, postalo pa je l. 1921. samostojen zavod. Na obeh učiteljiščih je imela sicer prednost nemščina, toda več predmetov je bilo tudi samo v slovenščini. V Mariboru je bila od l. 1802. preparandija, od l. 1874. da učiteljišče. Za ženske je bilo v Sloveniji še nekaj zasebnih ženskih učiteljišč, tako v Ljubljani, Škofji Loki in Mariboru.

Učiteljstvo je bilo pred prevratom stanovsko organizirano v »Zvezi avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev«, kjer je bilo zdru-

¹³ O razvoju in stanju te meščanske šole je izšlo posebno Letno poročilo koncem šol. l. 1926./27.: »Petdeset let meščanske šole v Krškem«. Natisnila brata Rumpreta v Krškem. Strani 87.

¹⁴ Glej članek Ladislava Poberina »Kako se je godilo slovenščini pred 70 leti?« »Popotnik« 1927, str. 164.

ženih 34 okrajnih učiteljskih društev. Tu je bila združena tudi »Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem« s 16 okrajnimi društvi. Na Primorskem je obstajalo od l. 1900. »Deželno učiteljsko društvo za Goriško in Gradičansko«, ki je zastopalo interese slovenskega in laškega učiteljstva. Poleg teh stanovskih organizacij je obstajala od l. 1900. organizacija »Slomškova zveza«, ki je imela 10 podružnic in 420 članov.

Učiteljstvo je ustanovilo več gospodarskih organizacij, in sicer »Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta«, »Jubilejsko samopomoč«, »Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem«, »Učiteljsko tiskarno« in »Hranilnico in posojilnico Učiteljskega konvikta v Ljubljani«¹⁵.

Pred svetovno vojno je bilo v Sloveniji 907 slovenskih osnovnih šol in še 84 na Koroškem, kjer pa je bila slovenščina le malo upoštevana. Razredov je bilo 2600 in 180 na Koroškem.

Iz doslej navedenega se vidi, koliko truda so imeli Slovenci za uspešen napredek šolstva že pred prevratom in koliko je bilo še posebej borbe za zakonito uveljavljanje svojega jezika v šolah in uradih. Razvoj posameznih šol, pa tudi delo posameznih oseb, kakor so ga izvršili Kumerdej, Špendov, Vodnik, Slomšek, Jeglič in drugi, kaže, da so Slovenci tudi v najvišjih krogi iskali pogoje za dobro šolstvo ter postavili mnogo iz lastnega in ločeno od tujcev. S šolstvom so se tolažili Slovenci po preroških besedah svojega prvaka Prešerna:

Vremena Slovencem bodo se zjasnila,
jim zalši zvezde kakor kdaj sijale,
jim pesmi bolj sloveče se glasile.

Z zavestjo za svoj rod in svojo narodno šolo ter z ljubeznijo do drugih Slovanov so Slovenci ohranili svojo narodnost ter vzgajili mladino z dobro predizobrazbo in s tem ljudstvo, ki je želelo in izvršilo ujedinjenje z drugimi Jugoslovani.

(Dalje.)

Internacionalni pedagoški kongres v Berlinu.

H. Kmet.

Internacionalni pedagoški kongres v Berlinu se je vršil v času od 12. do 17. aprila 1928. Nemci so pokazali krepko voljo, rešiti mladino pred krutim materializmom in so v to kolo povabili vse kulturno misleče narode Evrope.

Tudi Slovenci smo se odzvali temu vabilu. Iz ljubljanske oblasti smo bili trije, iz mariborske pa dva. — Pohvalno moram omeniti ljubljanski oblastni odbor, ki je največ pripomogel, da smo se mogli vsi trije udeležiti tega velevažnega kongresa. Odnegli smo s kongresom samega, kakor

¹⁵ Zaradi skupnega pregleda je več o tem in še drugih šolskih ustanovah navedenega pri pregledu šolstva po prevratu.

tudi iz Berlina najlepše vtise. Toda bilo je vsega preveč za ta kratko odmerjeni čas. Ako je človek posetil kako predavanje v gledališču je zamudil prav tako važno predavanje na drugem kraju mesta. Vmes pa je bila razstava gotovih osnovnih in pomožnih šol večinoma iz Berlina, Hamburga, Bremena, Düsseldorfa, Leipziga, Dresdena, Kölna in Dunaja. Prva dva dneva sva s tovarišem zamudila. Zatorej mi ni možno poročati kaj natančnega o njiju poteku. Omenim naj le markantnega govornika, ki je govoril prvi dan, dne 12. aprila. To je svetovno znani Kerschensteiner iz Münchena. Govoril je o ljudskošolskem učitelju kot vzgojitelju.

V soboto dne 14. aprila je predaval dr. Neuendorff o temi »Telesna vzgoja v šoli«. To predavanje bi lahko označil za najvažnejše. Predavatelj nam je v svojem temperamentnem govoru podal glavna načela novodobnega telovadnega pouka. Stari način telovadbe s svojimi naravnost krutimi kretnjami naj preneha v osnovni šoli. Na njegovo mesto naj stopi prava telovadba v najtesnejši zvezi z otroškim življenjem, kakor n. pr. pohod v naravo, izvajanje raznih gibov rokodelcev, posnemanje raznega opravljanja domačega dela itd. Refren njegovega izvajanja je bil: ven iz zatohlih telovadnic v prosto naravo!

Po predavanju smo imeli priliko videti tudi praktične telovadne nastope vseh razredov osnovne šole, kakor tudi srednje in visoke šole. Glavni vnianji znaki te metode so: Učitelj nastopa kot tovariš in ne kot poveljnik. Odpadejo vsa povelja kakor: Po-zor! Od-mor! Raz-hod! itd. Učitelj, da opozori nase deco, rabi piščalko. Nato jim v prostem govoru pove, in ne v obliki povelja, svojo željo oziroma misel, ki jo hoče doseči. V prvem šolskem letu je šla učiteljica celo tako daleč, da je otrokom pripovedovala pripovedko in jim s tem vzbudila željo do tega, kar je hotela izvajati. Drugo šolsko leto nima bistvene razlike. Telovadijo in vezbajo isto in celo do enotnega koraka niso prišli. V tretjem šolskem letu smo videli rajalni nastop, ki pa je bil že naučen. Isto, samo v kompliranejši obliki se ponavlja v ostalih šolskih letih osnovne šole. Srednješolska telovadba se omejuje bolj na gimnastiko, a višješolska na sport. Videli smo torej vso genezo gimnastike v sistemu samem, kot ga priporoča že Herbart ozir. Ziller in ga je deloma izpopolnil Dörpfeld. To mnenje, ki pa je bilo že zastarelo, vidimo ponovljeno v principu delovne šole.

Označiti moram zopet temperamentnega govornika dunajčana Glöckelna. Razpravljal je o nastanku tako zvane »Dunajske šole«, katere znak je popoln prelom z bivšim avstrijskim šolskim ustrojem. Središče te reforme je Dunaj in jo zato tudi nazivajo »Wienerschulreform«. Govornik, ki je pripadnik socialistične stranke, poudarja važnost rokotvornega pouka, ki ga je avstrijska šola uvedla tudi v nižje štiri razrede srednjih šol, tako da bo bodči intelektualec znal ceniti manuelno delo in ne bo preziral preprostega človeka, temveč bo znal in moral ceniti vsako delo. — Dunajska šola pozna štirirazredno osnovno šolo in štirirazredno glavno šolo. Vse učne pripomočke dobiva dunajska šolska mladina brezplačno. Za moderno izobrazbo učiteljstva skrbijo pedagoški

instituti, ki obsegajo štiri semestre. Ni še sicer obligatno vpeljano načelo, da naj vsak učitelj pohaja kak pedagoški institut, toda, ker imajo pri nastavitvah prednost absolventi teh pedagogijev, je tako rekoč že izpeljana obligatnost. Novi zakonski predlog zahteva šestletna učiteljsišča. Učitelj je dobro plačan in sta si učitelj in učiteljica enakopravna. Poročena učiteljica lahko ostane v službi. S tridesetletno starostjo doseže vsaka učna moč pravico do pokojnine.

Omenim naj še, da je ves pouk v tesni zvezi z življenjem, kar bom dokazal v poznejšem poročilu o razstavi. Tako zvana »Lernschule« je izginila. Zelo važno je bilo predavanje dr. Damaschkeja, nacionalnega ekonomista, ki je predaval o državljanški vzgoji po najnovejših smereh. V svojem uvodu je trdil, da prav za prav ni govora o novi šoli, kajti vsa ta načela, ki jih šele sedaj poskušamo izvajati, so bila izražena že od naših starih pedagogov, kakor Komenskeja, Rousseaua, Pestalozzija, Fichteja in Fröbelja itd. (Dalje.)

Koroška.

Nikolaj Svoboda.

Koroško smo do zadnjega časa precej površno poznali. In vendar nam je ta dežela blizu in meji na vse tri ostale dežele, v katerih prebivajo Slovenci, na Primorsko, Kranjsko in Štajersko. A bližja nego po geografski legi nam je Koroška zato, ker živi ondi 100.000 naših rojakov. To je najtehtnejši razlog, da nam Koroška ne sme biti neznana dežela. Zlasti učitelj in vzgojitelj slovenske mladine mora sam dobro poznati slovensko zemljo, in sicer vso slovensko zemljo, osvobojeno in neosvobojeno, da more potem to znanje posredovati mladini.

V naslednjem hočem prav na kratko, samo v temeljnih obrisih očrtati Koroško, predvsem slovensko Koroško.

I.

Sedanja Koroška je bila nekdanje središče slovenskih dežel. Kajti Slovenci so ob svojem prihodu v sedanje kraje polagoma zasedli vso sedanjo Kranjsko, Koroško, Štajersko, Primorje, Pusto dolino na Tirolskem, dolino Lungau na Solnograškem, dolino Anize med Zgornjo in Spodnjo Avstrijo in so segali na severu do Donave, kjer so mejili na Čehe. Za vojvode Arnulfa, poznejšega rimsko-nemškega cesarja, je obsegala Koroška, ali kakor se je tedaj imenovala: Karantanija (pač iz Gorotanija), sedanjo Koroško, Kranjsko, Štajersko, Primorsko s Furlanijo, del Solnograške, Zgornje in Spodnje Avstrije in Pusto dolino na Tirolskem. To je bila nekaka Velika Slovenija, ki je razen Slovencev v Pannonski nižini združevala vse Slovence in je bila tako velika kakor kakor sedanje Češko.

Od tedaj so se meje Koroške zelo zožile. Današnja Koroška meri okroglo 10.000 km². Po mirovnih pogodbah so bile oddeljene od Koroške: Kanalska dolina, ki je pripadla Italiji, ter Mežiška dolina in občina Jezersko, ki sta pripadli Jugoslaviji. Tako se je zmanjšala površina predvojne Koroške od 10.326 km² na 9550 km². Prebivalstvo sedanje avstrijske Koroške šteje okroglo 400.000 duš; od teh je 100.000 Slovencev. Seveda se ne zavedajo vsi Slovenci svoje slovenske narodnosti. Zbog tega še vseeno spadajo v slovensko narodno občestvo, ker narodna zavednost ni bistveni znak narodnosti.

Seveda Nemci — pravi mojstri v potvarjanju, kar zadeva narodno pripadnost nenemških narodnosti — so našteali l. 1923. na Koroškem samo 37.000 Slovencev! A celo nemški list »Arbeiterwille« je imenoval to štetje, oziroma trditev, da živi na Koroškem samo 37.000 Slovencev — »veliko budalost«! Nemci seveda te budalosti sami ne verjamejo, a natvesti jo hočejo nepoučeni evropski javnosti, da bi tem lažje oropali Slovence njihovih naravnih narodnih pravic in jih tako čim prej spravili s sveta. Kajti izven dvoma je, da je to cilj vseh prikritih in neprikritih prizadevanj Nemcev na Koroškem.

Slovensko ozemlje na Koroškem tvori lepo zaokroženo zemljepisno in gospodarsko celoto. Središče tega ozemlja je Celovec. Pred sto leti je ležal Celovec popolnoma sredi slovenskega ozemlja. Danes je pokrajina severno od Celovca že močno ponemčena, pa tudi bližnja in daljna okolica vzhodno, zapadno in tudi južno od Celovca se urno ponemčuje. Vendar se da še danes popolnoma razločno očrtati kot meja med trdo nemško in slovensko oziroma ponemčujočo se Koroško preko sledečih višin: Dobrač (2167 m), Osojske Ture (1076 m), Št. Urška gora (1015 m), Magdalenska ali Št. Helenska gora (1056 m), Mala Svinja planina (1708 m), Št. Pavelske gore, Košenjak (1522 m). To so naravni narodni mejniki med nemško in slovensko Koroško. Celovec je naravno središče slovenske Koroške. Še danes se v Celovcu po vseh trgovinah slovensko govori. Zakaj? Ker je glavni odjemalec Slovenec, slovenski kmet okoličan. Ker Celovec še danes stoji sredi slovenskega ozemlja.

Med Beljakom, Sp. Dravogradom in nemškim Št. Vidom (Št. Vid ob Glini) se razprostira tako zvana Celovška kotlina. Še danes je ta kotlina po večini slovenska zemlja. Sredi kotline leži Celovec, ob zahodnem robu Beljak. Št. Vid ob Glini, ob severnem robu Celovške kotline, pripada že nemški Koroški.

Poleg zaokroženega ozemlja, označenega po prej naštetih naravnih narodnih mejnikih, pripada slovenski Koroški še Ziljska dolina do Šmohorja in pa Kanalska dolina. Kanalska dolina spada zdaj pod Italijo.

Glavna reka slovenske Koroške, kakor Koroške sploh, je Drava. Od Beljaka dalje teče Drava po slovenskih tleh. Pri Beljaku se izliva v Dravo Zilja. Druge reke slovenske Koroške so še: Glina, Krka, Bela. Dolina reke Gline severno od Celovca se imenuje Gosposvetsko polje.

Sredi preko rodovitne Celovške ravnine teče Krka, ki se vzhodno od Grabštanja izliva v Dravo. Bela izvira ob severnem vznožju Savinjskih planin, teče ves čas po slovenskem ozemlju in se na meji med Rožem in Podjuno izliva v Dravo.

Največje jezero slovenske Koroške, kakor Koroške sploh, je Vrbsko jezero. Druga jezera slovenskega Korotana so: Baško jezero, Hodiška jezera, Klopinjsko jezero, Preseško jezero v Ziljski dolini in Rabeljsko jezero v Kanalski dolini.

II.

Slovensko ozemlje na Koroškem se deli na sledeče dele:

1. Ziljska dolina. Zgornji del doline reke Zilje se imenuje Lešanska dolina (Lesachtal). Od Mute in Koč dalje (Mauthen, Kötschach) se imenuje dolina Zilje Ziljska dolina. Od Mute do Šmohorja je Ziljska dolina nemška. Od Šmohorja (Hermagor) dalje je Ziljska dolina slovenska. Prva slovenska občina in župnija v slovenski Ziljski dolini je Brdo. Na Brdu je doma bivši koroški slovenski poslanec Grafenauer.

Ziljska dolina ni posebno rodovitna, a ima krasne planine in ima dobro razvito živino- in konjerejo. Nad slovensko Ziljsko dolino se dviguje mogočni Dobrač. V Ziljski dolini se je ohranila stara slovenska narodna noša in stare slovenske šege in običaji, Govorica ziljskih Slovencev je podobna gorenjščini. Naravno, saj sta Zilja in Sava oddaljeni v zračni črti komaj osem kilometrov.

2. V Podkloštru se cepi železnica. Ena proga vodi dalje po Ziljski dolini do Mute, druga, glavna proga pa vodi na Trbiž, v Kanalsko dolino. Ta dolina ni ne velika, ne bogata, pa ga skoro ni Slovenca, ki bi mu bila neznana. V Kanalski dolini namreč stoje Sv. Višarje, pač najiminitnejša slovenska božja pot v predvojni dobi. 60—80.000 romarjev je prišlo vsako leto na Sv. Višarje, večinoma Slovencev.

Kanalska dolina poteka vzporedno z Ziljsko dolino in je nekaj podaljšek savske doline. Naravno torej, da se govori v Kanalski dolini skoro isto slovensko narečje, kakor v zgornji savski dolini, v Ratečah, v Kranjski gori ali na Dovjem. Kanalsko narečje je podobno ziljanskemu narečju. Tudi Kanalska dolina ima svoje jezero, namreč Rabeljsko jezero, znano med Slovenci po istoimenski Gregorčičevi pesmi.

3. Ozemlje med Dobračem, Karavankami, Vrbskim in Osojskim jezerom se imenuje Beljaška kotlina, tako imenovana po mestu Beljak. Beljak leži ob robu slovenskega ozemlja, a ker je Beljaška kotlina po pretežni večini slovenska, je naravno, da Beljak bolj gravitira na slovensko nego na nemško ozemlje.

Beljak je največje trgovsko in prometno mesto na Koroškem, je po velikosti drugo mesto na Koroškem z okroglo 25.000 prebivalci. Beljak je najvažnejše križišče železnic v vzhodnoalpskih deželah. Na tisoče Slovencev se naseljuje v Beljak — vsi se ponemčijo. Pol ure južno od Beljaka leže kopeli Beljaške toplice.

V okroglem Baškem jezeru z otokom na sredi ogleduje Jepa svojo prisekano piramido. Med Ziljo in Baškim jezerom se razprostira župnija Marija na Zilji, kjer je še pred malo leti kot zadnji slovenski župnik župnikoval pisatelj Ksaver Meško. V tej župniji, ob Baškem jezeru, je rojen »Amerikanec«, pisatelj Juri Trunk.

Dobro uro hoda severovzhodno od Beljaka leži Osojsko jezero, znano po Aškerčevi baladi Mutec Osojski. Jezero je bilo nekdanj skoro za polovico daljše, segalo je do Trga (Feldkirchen). Še pred sto leti je bila v Trgu slovenska pridiga, znamenje, da so se ti kraji okrog Trga ponemčili šele v zadnjem stoletju. V Beljaški kotlini na prehodu med Rožem in Ziljsko dolino leži velika slovenska občina Bekštanj.

4. **O k o l i c a V r b s k e g a j e z e r a.** To je pokrajina med Satnico in Osojskimi Turami. Osojske Ture ločijo Osojsko in Vrbsko jezero. Satnica pa je hribovje, ki se dviguje med Dravo na jugu in Vrbskim jezerom ter Celovško ravnino na severu.

Vrbsko jezero je največje in najlepše koroško jezero. Ob tem jezeru leže najbolj obiskana koroška letovišča: Vrba, Poreče, Kriva Vrba. Žalibog se okolica Vrbskega jezera hitro ponemčuje, zlasti severno obrežje je že močno ponemčeno. Ob južnem bregu stoji na malem polotoku najstarejša cerkev na Koroškem, romarska cerkev na Otoku. Med Satnico in Vrbskim jezerom ležita obe Hodiški jezери. Tu med Vrbskim jezerom in Dravo se nahajajo popolnoma slovenske župnije: Št. Ilj, Logaves. Škofiče, Hodiše, Bilčovs in Kotmara ves.

Vrbsko jezero je zvezano s Celovcem po eno uro dolgem prekopu Lendkanalu. Iz Celovca do jezera vozi električna železnica.

5. **R o ž a l i R o ž n a d o l i n a.** To je dravska dolina od Rožeka do vznožja Obirja (2141 m), med Satnico in Karavankami. Iz Roža, s postaje Področica, vozi železnica skozi 8 km dolg predor na Jesenice na Gorenjskem. Glavni kraji v Rožu so: Rožek, Št. Jakob z Narodno šolo, ki je zdaj zaprta; dalje Bistrica s tovarno za žico; Sveče, kjer so bili rojeni boritelji za pravice koroških Slovencev Andrej Einspieler ter Lambert in Gregor Einspieler; pri Svetni vasi se odcepi lokalna železnica na Borovlje, znane po svoji puškarski obrti. Mimo Borovelj vodi cesta iz Celovca čez Ljubelj v Tržič.

Značilno za ziljsko in rožansko narečje je, da se izgovarja pogobno kot na Gorenjskem k pred i in e kot č. Tako pravijo Rožu: čej, čjetna, čita, ščera, hrušče namesto kje, ketna, kita, sekira, hruške. Kanalsko, ziljsko in rožansko narečje so bolj podobna gorenjskemu nego podjunske mu. Posebno lepo in blagoglasno narečje se govori ondi, kjer prehaja rožansko narečje v ziljansko, to je okrog Baškega jezera. Ondi se črka k že trdno izgovarja, prav tako kot v Ziljski dolini, medtem ko se v Rožu izgovarja mehko, n. pr.: 'aj (kaj), 'ura (kura).

6. **O d v z n o ž j a O b i r j a d a l j e s e i m e n u j e d r a v s k a d o l i n a P o d j u n s k a d o l i n a a l i P o d j u n a.** Glavni kraj v Podjuni na levem bregu Drave je mesto Velikovec. V prejšnjih časih se je vršil živahen promet iz

Velikovca preko Železne Kaple in Jezerskega vrha na Kranj in dalje na Trst. Dve uri hoda od Velikovca ob vznožju Svinje planine leži trg Grebinj. Iz Velikovca vodi cesta preko Grebinja v Labudsko dolino, druga cesta pa vodi ob Dravi na Maribor. Proti severozahodu vodi iz Velikovca cesta skozi Trušnje in Važenberk v dolino Krke. V okolici Velikovca pod Svinjo planino je bilo nekdanj več gradov. Razvaline na skalnatih gričih še zdaj pričajo o tem. Na južnem pobočju Svinje planine se razprostira več slovenskih župnij. Najpomembnejša med njimi so Djekše z veličastnim razgledom po Podjuni, na Karavanke in Savinjske planine.

Glavni kraj Podjune na desnem bregu Drave je Pliberk. Pri Rudi se odcepi od državne ceste, ali kakor zdaj pravijo, zvezne ceste (Avstrija je zveza dežel, Bundesstaat, zvezna država), deželna cesta, ki vodi skozi Lipico preko železnega mosta čez Dravo mimo Vogrč na Pliberk. Pliberk je zdaj obmejna avstrijska postaja. Iz Sinče vasi vozi krajevna železnica mimo Dobrle vasi na Železno Kaplo. Pri Železni Kapli se steka več gorskih grap: Lepena, Remšenik, Belska in Obirska grapa. Kapla leži že čisto med gorami, ravnotako Reberca, prva postaja od Železne Kaple, s tovarno za papir.

Ravnina med Svinjo planino in Karavankami vzhodno od izliva Krke v Dravo se torej imenuje Podjuna v širšem pomenu. V ožjem pomenu pa pomeni »Podjuna« samo ravnino južno od Drave, torej ravnino med Dravo in vznožjem Karavank, med Obirjem in Škrbino (813 m, kjer Satnica v svojem najvzhodnejšem delu strmo pada proti Dravi) ter med hribovjem v bližini Pliberka, ki loči Podjuno od Mežiške doline.

V Podjuni (v ožjem pomenu) imamo nekaj narodno zelo zavednih slovenskih občin: Globasnica, Šmihel-Bistrica, Blato, Žvabek.

7. Celovška ravnina. To je ravnina med Satnico in št. Urško ter Magdalensko goro, med Vrbskim jezerom in Podjuno. Kot meja med Celovško ravnino in Podjuno velja izliv Krke v Dravo.

Celovška ravnina je jako rodovitna; krasen je pogled na ravnino s št. Urške ali Magdalenske gore ali od Sv. Krištofa (901 m). Celovška ravnina je slovenska, a se žalibog urno ponemčuje. Zlasti ko so v zadnjem desetletju zasedli župnije v tej ravnini nemški duhovniki in ponemčili tudi cerkev. Tako v Vetrinju, Žrelcu, št. Jakobu ob cesti, Grabštanju, Pokrčah, Timenici, št. Lipšu ob Krki. Kako dolgo še, in eden najlepših kosov slovenske zemlje bo nemški?

V Celovški ravnini leži glavno mesto Koroške Celovec. Celovec je jako lepo mesto, je samo eno uro oddaljen od Vrbskega jezera, ter šteje okroglo 30.000 prebivalcev, s predmestji 40.000. Še v večji meri nego v Beljak se doseljujejo Slovenci v Celovec. Pretežna večina celovških doseljencev so Slovenci. A vsi so zapisani narodni smrti. Nikjer ni niti sledu o kakem upoštevanju slovenske narodne posebnosti. Vse šole so popolnoma nemške. Noben otrok slovenskih staršev ne sliši kdaj v kaki celovski ljudski ali meščanski šoli kako slovensko besedico. Edino na

gimnaziji je slovenščina za Slovence — dve uri na teden — obvezen predmet. Kaj bi rekli Nemci, če bi ž njimi tako postopali v Mariboru, Kočevju ali v Banatu?

V ožjem pomenu razumemo pod »Celovško kotlino« tudi samo okolico Vrbskega jezera in Celovško ravnino. Torej ozemlje med hribovjem Satnico, Osojskimi Turami in Magdalensko goro. Celovška kotlina (v ožjem pomenu) je srce slovenskega Korotana.

8. Gosposvetsko polje. Gosposvetsko polje se razprostira severno od Celovca ob reki Glini. Na Gosposvetskem polju stoji Gospa sveta z znamenito, staro romarsko cerkvijo. Dobro četrt ure severno od Gospe svete stoji vojvodski prestol. Stražarja Gosposvetskega polja sta št. Urška in št. Helenska (Magdalenska) gora. Na vznožju Magdalenske gore na Gosposvetskem polju je stalo rimsko mesto Virunum. Gosposvetsko polje sega na severu blizu do št. Vida.

Žal se tudi Gosposvetsko polje urno ponemčuje. Po vaseh okrog Gospe svete se še govori slovenski, a mlajši rod vedno manj zna slovensko, slovenstvo izumira. Kako dolgo še, in ta slavni kos slovenske zemlje bo popolnoma nemški?

*

Koroška je bila nekdanj vsa slovenska. Do vrh Dobrača, Magdalenske gore, Svinie planine je še zdaj slovenska. Vsled ponemčenja, zlasti potom šole, so nam naše ljudstvo odtujili, da smo Koroško pri glasovanju 10. oktobra 1920 izgubili. Toda vsled tega slovenska Koroška ne neha biti sestaven del slovenske zemlje. In Slovenci na Koroškem ne nehajo biti sestaven del slovenskega naroda. Zato nam je slovenski Korotan slej ko prej pri srcu.

Malo pred glasovanjem l. 1920. je rekel francoski član plebiscitne komisije g. župniku Benetku na Djekšah: »Povejte ljudem, naj glasujejo za Jugoslavijo, kajti to ozemlje je slovensko in bo pripadlo Jugoslaviji, pa naj izpade glasovanje, kakor hoče.«

Sila razmer je bila silnejša kakor volja tega Francoza. Toda dejstvo, da je to ozemlje slovensko, ostane resnično, in nam je danes še skrito, kaj še božja Previdnost s Koroško namerava. Kar se nas tiče, nam mora ostati ta biser slovenske zemlje v spominu in v srcu.

Končni izpiti (mala matura) na meščanskih šolah.

Rudolf Wagner.

Meščanska šola tvori s svojimi štirimi razredi zaključeno enoto, vsled česar je razumljivo, da dobi učenec po dovršenih štirih razredih neko posebno obiležje, ki naj pove, da so učenci zaključili svoje učenje na meščanski šoli. To bodi naloga končnih izpitov, ki naj pa bodo tudi

nekako javno zrcalo, katero nam pokaže učenčevo splošno znanje in njegovo nadarjenost. Iz teh vidikov moramo končne izpite na meščanskih šolah odobravati. Vendar pa pogledjmo, ali odgovarjajo ti izpiti res temu, čemur so namenjeni. Skoro vsakdo, ki je imel opraviti s temi izpiti bodisi kot izpraševatelj, bodisi kot predsednik komisij, mi bo moral potrditi, da izpiti pač niso to, kar bi morali biti.

Že izpraševanje samo je skoro na vseh šolah preveč šablonsko, pri otrocih se opaža navadno velika pridnost, mnogo prizadevanja, skoro bi rekel, za to starost otrok preveč resnosti; veliko premalo pa miselnosti, pravega umevanja in praktičnosti. Nehote se vprašamo: kje tiči pač vzrok tem neprilikam? Mislim, da odgovor na to ne bo pretežak. Prvič je že snov, ki se zahteva na meščanskih šolah sploh, posebno pa še pri izpiti tako obširna, da bi jo obvladal komaj zelo nadarjen učenec, drugič pa tudi predmeti kot taki ne odgovarjajo duhu in zmislu izpitov. Saj vendar ni namen izpita, da bo otrok briljiral z znanjem takih stvari, ki zanj nimajo prav nobene bodoče praktične vrednosti. Kaj pomaga, če znajo učenci briljantno rešiti najtežje enačbe o zlitinah, o devizah, o raznih zmesnih računih, ko pa ne vedo tega praktično, življenjsko uporabljati in jim včasih pri tem, recimo, celo okrajšana divizija dela preglavice. Ali pa! Učenec popisuje pot Donave v naši državi, pa nima jasnih predstav o ogromnosti te vodne mase, o življenju, o rastlinstvu, živalstvu, podnebnih, gospodarskih in kulturnih prilikah njenega porečja. Prav tako popisovanje pokrajin, ki je povsod zgolj naštevavanje posameznih gorskih vrst, kotlin, nižin, pritokov itd. Učenci bi morali že pri popisovanju pokrajin le-tem dati življenje, zanimivost, da se vidijo posebnosti ob učenčevem pripovedovanju. Isto je pri zgodovini! Pri vseh zgodovinskih dogodkih povejte vzroke in posledice ter primerjajte z današnjim življenjem. Zato pa spada tudi državljanski pouk tesno k zgodovinskemu. In jezikovni pouk! Kar strah je človeka, ko čuje, koliko in kaj znajo povedati ubogi otroci. Domislite: deček 14, 15 let star, našteje brezhibno vse literarne dobe, pozna točno biografijo vsakega pesnika in pisatelja, našteje celo kronološki vsa njegova dela. Povedal bo celo, kateri tuji pisatelj je vplival na posamezno delo. Ako ga pa vprašaš, je li katero delo čital, ti bo komaj sem pa tja kako povedal, in če ga vprašaš po vsebini, prisežem, da je v 99 slučajih od 100 ne bo znal. Sploh pa je pripovedovanje pastorka vsepovsod. Navadno je vse površno in jezikovno slabo. Učitelj običajno niti največjih slovniških napak ne popravi, ker tudi on misli samo na vsebino. In vendar je namen pouka materinskega jezika lepo, slovniško kot tudi formalno brezhibno izražanje in pripovedovanje. Vedno bi se morali zavedati, da je praktična stran jezikovnega pouka branje in pripovedovanje, na kar je treba nasloniti spisje. Koliko manj dela je pri spisju, ako učenci veliko goje branje in pripovedovanje. Poleg tega imajo pa učenci s tem res veselje do jezika. Življenjepise, date, naštevanja, če jih zna, jih pozabi, če jih pa ne zna, pa tudi ni posebna nesreča. Ako jih bo potreboval, bo pa šel gledat v učno knjigo, v živ-

ljenju pa v leksikon. Pač pa si bo učenec dobro zapomnil, če bomo — seveda otrokovemu duševnemu obzorju primerno — poudarili, kake zasluge si je pridobil pesnik oziroma pisatelj za razvoj jezika, literature itd.

Pa dovolj o tem. Če hočemo imeti končne izpite na meščanskih šolah take, da bodo odgovarjali svojemu namenu, jih je treba temeljito reformirati. V prvi vrsti jim je treba vdahnuti duha praktičnosti, v drugi vrsti pa je treba porazdeliti predmete tako, kakor se v resnici poučujejo na meščanskih šolah. Ako sta zemljepis in zgodovina ali aritmetika in geometrija vsa štiri leta po dva predmeta, ne vidim razloga, zakaj bi se morala potem ravno pri završnih izpitih združiti. Če pa hočejo imeti predmete združene, tedaj naj se izpremeni ves sestavni program, kar bi bila seveda najnujnejša potreba. Le tako bodo dosegli izpiti to, čemur so namenjeni, in ravnateljem zavodov, ki bodo sprejemali absolvente meščanskih šol, ne bo treba zahtevati še posebnih izpitov, ki naj pokažejo, ali so učenci sposobni, da se sprejmejo na njih zavod, kar se večkrat sedaj dogaja.

Zdi se mi potrebno omeniti, da bi po mojem mnenju bilo boljše, ako bi se vršili izpiti na meščanskih šolah iz sledečih predmetov:

1. Pismeni izpit iz narodnega jezika in matematike.
2. Ustni izpit iz narodnega jezika, zemljepisa, matematike in fizike. Srbohrvaščina v Sloveniji in zgodovina naj odpadeta.

Potreben je pismeni izpit iz matematike, da učenec pokaže predvsem spretnost v praktičnem računanju, česar pri ustnem izpitu v kratkem roku desetih minut skoro ni mogoče dobro presoditi; izpit iz fizike bi prav prišel, da učenec pokaže praktičnost in ročnost.

Mislím, da v svojih izvajanjih nisem zašel predaleč, tudi nisem pretiraval, pri razmišljanju in pisanju vsega me je pač vodila le ljubezen do meščanske šole, kateri moramo dati ono trdno podlago in oporo, da bodo iz naših meščanskih šol res izšli absolventi, ki bodo lahko in z veseljem vodili trdi boj za obstanek, ki ne bodo zgolj formalno naučeni, temveč bodo s svojo praktično izobrazbo in usposobljenostjo na vseh šolah, kjer bodo nadaljevali študije, kakor tudi v svobodnih poklicih, ne samo dobrodošli, temveč naravnost z veseljem sprejeti. Samo s tem bomo pokazali, da so meščanske šole nujna življenjska potreba.

Književni pregled

Mladinska Matica. Pri Udruženju jugoslovanskega učiteljstva, poverjeništvu v Ljubljani, se je lansko jesen sestavil odsek, da uredi in izvrši izdajo mladinskih spisov. Po vsestranskih predurkih in pripravah se je za najnižji naročilni znesek 10 Din posrečilo to akcijo izvesti, in sicer predvsem mla-

dini za pouk in zabavo med počitnicami. Mladi naročniki, krog 12.000 jih je, so dobili točno o kresu tri čedno vezane in s številnimi slikami opremljene knjižice. Prva knjiga, ki se bo vsako leto nadaljevala, so »Kresnice«, uredil Vilko Mazi. V njej so pesmi, povestice in črtice, sestavki realne vsebine; zgo-

dovinski in zemljepisni podatki. Oddelek »Pouk in zabava« ima marsikaj, kar bo prav, da si tudi odrasli natančneje ogledajo. Na koncu je še posebna naloga za nagrado. Druga knjiga obsega nekaj zgodb slovečega anglešk. pisatelja Jack Londona (Zèk Lendna). Prevod je preskrbel Tone Seliškar. Tretja knjižica je pa spis realne vsebine »Sadjarčki«, spisal Andrej Škulj, kjer vidimo zabavni obliki vzgoja mladega drevesca do pridobitve levega sadu v gospodarstvu in gospodinjstvu. Umevanje besedila izpopolnjujejo dobre slike. Mladinska Matica ima v zalogi le še malo izvodov, ki se prodajajo: »Kresnice« po 7 Din, ostali knjižici pa po 8 Din.

»Novi čovjek«, Mjesečna Revija Vidovičevog Prosvjetno-Etičnog Pokreta. Broj 1. (104.) God. IV. Sarajevo, 10. juna 1928. izašao je sa ovim sadržajem: Članci: Miljenko Vidović: Sistem ropstva i sistem slobode; Prof. A. Milinković: Psihologija i umjetnost jednog vremena; Prof. M. Kaman: O problemu pomlađivanja; A. Pucar: Budi Čovjek; S. Kranjčević: Širimo knjigu; P. Vojnović: Filozofija istorije; Prof. A. Milinković: Osnovi demokratije i naše društvo; Lj. Mičević: Junak čoveku konja drži; Dr. Ljubić: Zrak na službu znanosti; D. M. Borisavljević: Mladi starci; E. Petrović: O narodnoj pesmi; J. Udicki: Đaci trezvenjaci; J. Lebedina: Biti čovjek znači li biti i patriota. Podlistak: Prof. J. Truhelka: U gledalu; Venny: Maza; R. Tagore: Pesma u prozi; A. Varga: Zalutala zraka; D. Vujnović: Roman krizantema; Ševa Filaković: Čeznja. Pjesme: M. Šojat: Ljubav i Sreća; M. Čović: Uzdah; M. Radonić: Moja želja; T. Mustafa: Ribar; H. Dizdar: Deca sirotnice; V. M. Lopičić: Lutanje; M. Pavičević:

Naprijed; T. Šelebaj: Suzi bijednih. Anketete: Doli sirotinjal — Narodna prosvjeta pod zapljenom. Iz našeg pokreta: Naša obrana; Novi dan naše akcije; Jeste li spremni za kongres?; Protesti sa svih strana; Novi uspjesi Dopisne Škole; Pokret prodire u sve krajeve domovine; Narod o kongresu; Naša lutrija; »Kultura Sela«; Dobrovoljni prilozi iz Amerike. — Pokret, narod i Ministarstvo Prosvjete. — Iz ženskog svijeta. — Zanimivosti. — Književnost. — Šala i zabava. — Dječji vrtić. — Izlazi jedamput mjesečno. Godišnja pretplata Din 60—, polugodišnje Din 30—. Za Ameriku godišnje 2 dolara. — Uredništvo i uprava: Sarajevo, Aleksandrova ulica 113.

Alphonse Depras, »Le français de tous les jours«, Izdajatelj Leleu et Vasner. 89 Rue de Tolbiac. Paris. 2 vezana ročna zvezka po 13, 50 frankov. Za priporočeno pošiljatev je poslati 1.50 franka več. Prva knjiga ima zbirko kratkih in lahkih beril, kjer pisatelj popisuje praktično življenje v vseh njegovih raznovrstnih oblikah in barvah. Namenjena je pouku in konverzaciji v šolah ter je opremljena z bogatim besednim zakladom in stavki iz vsakdanjega francoskega življenja. Druga knjiga nima namena, seznaniti bralca samo z resničnim jezikom, govorjenim v izobrazbenih krogih, temveč tudi z ljudskim jezikom, t. j. v resnično govorjenem narečju v raznih socialnih plasteh. Pisatelj pojasnjuje izražanja, katera se ne smejo rabiti v ljudski govorici ali družbi, a jih je vendar treba poznati, če hočemo razumeti moderna literarna dela. Posebno kazalo in slovar kažeta, kako se hitro poišče izražanje.

Fink-Kožuh: »Zweites Lesebuch« izide te dni v založbi Ljudske tiskarne v Mariboru. Cena 20 Din. Knjižarne in papirne trgovine dobe primeren popust.

Zapiski

»Slomškova družba« bo imela dne 8. in 9. avgusta na željo mnogih članov in članic, ker so jim zborovanja in tečaji, ki jih je pred leti imela na Brezjah bivša »Slomškova zveza«, še v lepem spominu, zopet zborovanje. Zborovanje je zamišljeno tako, da bodo zborovalci imeli na predvečer 8. avgusta po opravljenih verskih pobožnostih pozdravni večer, drugi dan skupno sv. mašo s cerkvenim govorom g. p. dr. Ranta, nato zborovanje s predavanjem tov. Pera Horna, potem skupno kosilo in popoldne izlet na

gore in v kraje Krekovega domovanja. — Prijave sprejema uprav. Iv. Štrukelj na Viču pri Ljubljani.

Popravki. V zadnji številki je nastalo v daljšem članku »Spisje v delovni šoli« nekaj tiskovnih napak, ki motijo smisel zadavnih stavkov. Na str. 57 v 26. vrsti je čitati »da to napiše«; na str. 58 v 23. vrsti je čitati »ali so otroci radi opravili«; na isti strani v 37. vrsti je čitati »Nato naj to«; na strani 59 v 20. vrsti »zbudimo« namesto »vzbudimo« in na isti strani v 29. vrsti »predsodkov« namesto »predsodkov«; na isti strani še v 36. vrsti »mislimi« namesto »mislili«; na str. 60 v 9. vrsti »tvorno« namesto

»tvorna«; na isti strani v 24. vrsti »postopajo« namesto »prestopajo«; na str. 61 v 6. vrsti »ugibajo« namesto »ugibljajo«; na isti strani še v 8. vrsti »listi« namesto »isti« in v 22. vrsti »Porajali« namesto »Dorajali«; na str. 62. v 30. vrsti »zaupanje do njegovega«; na str. 63 v 16. vrsti »si« namesto »se«; na isti strani v 40. vrsti »letu« namesto »delu«; na str. 67. v 7. vrsti »zgovorni« namesto »zgodovni«.

Če je še tako... V »Cvetju« (1928, št. 7—8) smo čitali nekaj zanimivih podatkov iz angleškega šolstva. Četudi so Angleži moderni in napredni na vseh poljih človeškega udejstvovanja, imajo vendarle še neko posebnost, ki jo drugod smatrajo za barbarstvo. Telesno strahovanje v šoli velja pri njih še vedno za moderno. Vsak učenec dobi ob vstopu v šolsko življenje malo knjižico. Če je lastnik tega potnega lista len, če ni sestavil domače naloge, ali se ni naučil, kar je bila njegova dolžnost, mu učitelj zapiše v knjižico, da bo prišel v soboto, ki je sicer pouka prosta, v šolo za eno ali več ur. Če ne zadostuje sobota, pritegne pa še nedeljo. Ta dan ga pa ne čaka učitelj, marveč hišnik, ki grešniku pregleda potni list, nato mu pa odkáže sobico, ki jo za njim skrbno zaklene. Ob določeni uri mu v knjižici potrdi, da je v redu imel šolo; isto stori doma oče, kar učitelj v ponedeljek kontrolira. Če pa paglavec ne sluša, poje šiba, ki ima po angleških šolah svoje starodavne pravice po reguliranih paragrafih ne le v osnovni, ampak tudi v srednji šoli. Kolikokrat se to mazilo rabi, to je odvisno od previdne razzodbe učiteljeve, ki način, jakost in število vsakokratnega takega mazanja točno zabeleži v knjižico. Grešnik ob določeni priliki v spremstvu součenca, ki mu je odkazan za vse leto kot priča in varuh, obiše hišnika. Ta ga pelje v posebno sobo, ki je na vsaki šoli nalašč rezervirana kot disciplinska celica, kjer je na razpolago brezovo ali leskovo mazilo. Tu se začne zdravniška operacija. Da šiba ne doseže takih delov telesa, ki so preveč občutljivi in bi mazilo utegnilo kaj škodovati, je predpisano, da se spremljevalec skloni sošolcu čez hrbet. Tako brezovka ne zadene ne pleč, ne rok, ne glave, »ker te dele člo-

vek potrebuje za bolj pametne reči«. Po izvršenem discipliniranju mora zanikarnej hišniku poljubiti roko. Nato oba podpišeta v knjižico potrdilo, »namreč, da je eden pošteno oddal, drugi pa, da je resnično prejel«. Kot priča zabeleži tudi spremljevalec svoje ime. K vsem podpisom pridene doma še oče svoj »videl«. Neki Anglež, živeč sicer v tujini, je vprašan, če je še vedno tako, odgovoril: »Prav tako je. Pri nas še nikoli nihče ni govoril, da bi bilo treba šibo odpraviti iz šole. Kdo bo pa brez šibe krotil razposajene male in večje otroke?!« — To zanimivost omenjamo, ne, kakor bi hoteli nanovo vpeljavati to disciplinsko metodo, marveč radi tega, da se suženjsko ne oprijemljemo do krajnosti ne ene ne druge metode. Pri nas in še marsikje je šiba v šoli nepoznana; kot skrajni kazenski pomoček, ko vse drugo odpove, bi pa zgoraj opisana angleška procedura morda le še kaj koristila. C.

Otroci z ulice. Iz Varšave poročajo tujci, da pade najbolj v oči velika množina otrok, katerih dom je ulica. Na vsakem koraku jih srečate, ko prodajajo časopise, cigarete in druge drobnosti. Ne ponujajo pa svojo robo bojazljivo, temveč s tako živahnostjo in trgovsko spretnostjo, da tujce to najbolj iznenadi. Večina te dece se sama na svojo roko vzdržuje. Mogoče je, da se jih nekaj prebije skozi življenje, a koliko jih propade? Zločini in prostitucija cvete med njimi. V šolo ne gredo, ulica jim je šola. Stroge naredbe in stroge kazni roditeljev, katerih otroci ne obiskujejo šole, ne zaležejo dosti, ker je samo v Varšavi okrog 30.000 otrok, ki nimajo prostora v šoli. Nove šole se sicer zidajo, a veliko prepočasi, ker je finančno stanje države slabo. Težko materialno stanje staršev pa to zlo še povečuje. So slučajji, kjer matere v obupu prepuščajo otroke drugim ljudem. Toda so še druge vesti. Na ulici se najde trinajstletni prodajalec časopisov v nezavestnem stanju. Zdravnik konstatira zastrupljenje z alkoholom. Izprali so mu želodec in strup nevtralizirali. Kdo mu pa nevtralizira otrovanje duše?

F. F. L.

7. Molitev.

Pobožno
Dvoglasno.

Fr. Levstik.

Anton Jobst.

Je - zu - sek, tam go - - ri v svojem

zla - tem dvo - - ri sve - ti

križ dr - žiš, z angel - ci se - diš.

Krepko - Hitreje - gibčno

pohitevati

Pr - ve hlače nosim in kleče te prosim zdravja svoji mami,

zadržano *f* *krepko*

ki me zjutraj drami, češe in umiva, meni srajčko šiva,

zadržano *f* *krepko*

p *počasneje* *mf* *f*

sladkih jabolk reže, rada s kruhom streže, mleka piti daje,

p *počasneje* *f* *hitreje*

p *hitro* *f*

da ga še o - sta - je.

ff *p* *hitro* *f*

Za neokrnjeno našo osnovno šolo.

Resolucije.

Na zborovanju učiteljskih društev v Ljubljani, dne 5. maja 1928, je referiral g. Mencin o načinu, kako se hoče reševati naše prevažno šolsko vprašanje. Molk o tej zadevi bi bil greh. Zato je dolžnost celokupnega učiteljstva, da protestira v imenu našega ljudstva, predvsem kmetskega, ki bi bilo v slučaju sprejetja novega zakona najbolj prizadeto. Novi načrt namreč določa samo štiriletno šolsko obveznost. Določeno je pač za ostala štiri leta skrajšanje pouka. S tem je sicer mišljeno, da bi hodili učenci po obveznih štirih letih še nadalje po enkrat na teden v šolo. Sprejetje tega zakona pa bi bil kulturni samomor za najširše plasti našega naroda, ker se pri nas niti najbolj hribovski prebivalci ne upirajo več osemletnemu rednemu šolskemu obisku. Pomniti in pribiti je treba dejstvo, da se ne bo naš celokupni narod dvignil kulturno toliko časa, dokler ne bo imel na razpolago poleg dosedaj obstoječega osemletnega šolskega obiska še raznih drugih strokovnih in gospodarskih šol. To je glasen klic nas vseh.

Soglasno so bile sprejete nato naslednje

resolucije:

Slovensko učiteljstvo sedmerih okrajnih učiteljskih društev, zborujoče dne 5. maja v Ljubljani, izjavlja, oprto na zavest, da je slovenska javnost z njim solidarna, sledeče:

1. Z vznemirjenjem sprejemamo vest o formulaciji čl. 9 projekta osn. šol. zakona glede šolske obveznosti. Zavračamo vsako misel, da bi radi neke umetne, mehanične unifikacije šolstva trpeli naši kulturni interesi ter smo si edini v tem, da se vprašanje šolske obveznosti ne da s splošno, za vso državo veljavno zakonsko določbo drugače kot okvirno rešiti in so specialne, diferencirane določbe za njegovo stvarno ureditev v posameznih delih države neobhodno potrebne.

2. Zahtevamo, da pride do jasnega izraza načelo, da bodi vsak pouk v dobi splošne obveznosti v normalnih razmerah reden pouk in vsak skrčen pouk izjema, glede katere je treba točnih določb, kje in koliko so dopustne.

3. Vsako določbo, ki bi dopuščala stalno omejitve rednega pouka za prva štiri šolska leta, torej njegovo prekinjenje v dobi, ko postaja mladina šele sposobna za intenzivnejše in poklicno usmerjen pouk, označujemo kot reakcionarno in naperjeno naravnost proti kulturnemu dvigu širokih plasti kmetškega ljudstva, brez katerega ni in ne more biti kulturnega in gospodarskega napredka naroda in države. Smatramo naravnost kot dolžnost države, da posveča podvojeno skrb pouku zrelejše mladine v osnovni šoli tam, kjer ji ne more nuditi nobene druge izobraževalne prilike. Vsako misel na štednjo v škodo tej mladini moramo z ogorčenjem zavriniti.

4. Pozdravljamo uvajanje osemletne šolske obveznosti v vsej državi, nočemo pa, da bi se reševal videz osemletne šole na ta način, da se ta umetno loči v nižji in višji tečaj in se za višji tečaj uvaja kak ničvreden surogat rednega pouka. Bolje je po našem mnenju, da se tam, kjer obstojajo danes še nepremagljive ovire za izvedbo popolne osemletne šolske obveznosti, obvezna starost za vstop v šolo napram sedanji zviša za toliko, za kolikor je skrajšanje osemletnega rednega pouka trenutno neizogibno. Na vsak način mora 13- in 14letna mladina biti deležna rednega pouka.

5. Olajšave v šolskem obisku smatramo kot dopustne le pri osemletnem šolskem obisku zadnji dve šolski leti. Urejene morajo biti s potrebnimi dife-

rencijami enotno po pokrajinah ali oblastih in ne more odločitev o njih načinu biti prepuščena krajevnim činiteljem. Za pretežno dobo šolskega leta mora ostati redni, to je celodnevni, ves teden trajajoči pouk neokrnjen.

6. Ne zadovoljuje in ne pomirjuje s stališča slovenskih kulturnih interesov obljubljena garancija, da ostane redna osemletna šola, kjer je še vpeljana, nedotaknjena. Hočemo trdnih garancij za svoboden razmah in razvoj slovenskega šolstva, hočemo, da se šolska obveznost z vso Slovenijo izenači in se vpelje osemletni redni pouk tudi tam, kjer dejansko še obstoja šestletna redna šola, z dveletno ponavljalno šolo, o kateri smo vsi edini, da je že skrajni čas za njeno ukinitve.

Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka.

V zadnjih mesecih so izšli zvezki od 25. do 29., od črke R in S. Obširni so posebno odstavki: Ratovi Srbije, Rusko-srpski odnosi, Slovenačka književnost, Slovenački jezik, Slovenci, Srbi, Srbsko-hrvatska književnost in jezik. Ta enciklopedija bo veliko pripomogla za poznavanje naših zgodovinskih in sedanjih medsebojnih razmer. Izdaja jo Bibliografski zavod, Zagreb, Gundulićeva 29. Zvezek stane 45 Din. Dobiva se v latinici in cirilici.

JUBILEJNI ZBORNIK ŽIVLJENJA IN DELA S. H. S. — 1918. — 1. XII — 1928.

Ta zbornik izide meseca oktobra leta 1928., t. j. pred samo proslavo desetletnice Osvoboditve in Zedinjenja. Zbornik bo imel dve knjigi v velikosti tega proglasa; prva knjiga bo obsegala okrog 800 strani samega teksta, a druga okrog 200 strani kart, diagramov in slik.

Naloga Jubilejnega Zbornika je, da opiše celokupni naš razvoj in naše stanje do leta 1928.

V prvi knjigi bo opisano, kako so Srbi, Hrvati in Slovenci živeli in se razvijali razdeljeni, in kako je prišlo do 1. decembra 1918. Nato bo sledil opis njihovega skupnega življenja in dela za prvih deset let naše združene zgodovine in svobode.

Vsebina bo razdeljena na okrog 60 delov in 200 člankov. Vsak količkaj važen dogodek se bo omenil, a vsako važnejše vprašanje bo razloženo v njegovem razvoju, da se vidi popolna in točna konstatacija stanja našega naroda na koncu prve desetletnice Osvoboditve in Zedinjenja. Že samo s tem bodo stopile pred naše oči vse naše razmere, potrebe in naloge, katere morajo Srbi, Hrvati in Slovenci izvršiti v drugem in nadaljnjih desetletjih svojega skupnega življenja in dela.

Mladinska Matica.

Razpis nagrade.

Mladinska Matica poverjeništvu UJU Ljubljana razpisuje nagrado 3000 Din (tritisoč dinarjev) za najboljšo povest (oziroma zbirko krajših povestic) umetniške vrednosti, primerno tudi mladini. Obsegati mora šest tiskanih pol v mali osmerki. Rokopis je predložiti najpozneje do 31. decembra 1928 Mladinski Matici pov. UJU v Ljubljani, in sicer z geslom in pisateljevim imenom v posebni kuverti.

Mladinska Matica si pridržuje pravico, porabiti tudi nenagrajene tekmovalne rokopise proti običajnemu honorarju.

Za nagrajeno delo se bo izplačal poleg nagrade še običajni honorar.

Mladinska Matica.